

Л. О. Дорош, М. К. Хім

Національний університет «Львівська політехніка»

УКРАЇНА ТА ЄС: СУПЕРЕЧНОСТІ ТА ВИКЛИКИ СПІВРОБІТНИЦТВА

Проаналізовано виклики співробітництву України і Європейського Союзу, визначено перелік політичних проблем, які стоять на шляху європейської інтеграції України, зокрема, порушення Конституції й прав людини, вибіркове правосуддя і корумпованість судової системи загалом, корупція у сфері державних закупівель, вибори, які не відповідають критеріям демократії тощо. Стверджується, що для уникнення зовнішньополітичних загроз та подолання викликів, пов'язаних із втратою шансу інтеграції до ЄС, Україна повинна розробити чітку державну стратегію інтеграції та в рамках її реалізації перейти до рішучих дій з реформування тих сфер суспільства, яких вимагає ЄС, враховуючи для кращих результатів помилки держав, які нещодавно стали членами ЄС, чи планують інтегруватися.

Ключові слова: Європейський Союз, європейська інтеграція, «політика сусідства», «європейський вибір», асоціація.

Актуальність дослідження проблеми. Україна на рівні двосторонніх відносин прагне задіяти весь потенціал взаємодії з державами-сусідами, а також з іншими державами планети, зокрема, з Російською Федерацією, США та іншими стратегічними партнерами на основі пошуку спільних з ними цінностей та інтересів. Однак постійною метою зовнішньої політики України декларується її утвердження як впливової європейської держави в якості повноправного члена Європейського Союзу (ЄС). Відтак, в цій іпостасі Україна буде поглиблювати взаємовигідну співпрацю з державами-членами ЄС (Strategy for Ukraine's integration into the European Union) [16].

Проголосивши де-юре основою зовнішньополітичної метою держави її курс на євроінтеграцію, де-факто Україна «балансує» між двома геополітичними центрами впливу – Європейським Союзом, і зокрема, державами Західної Європи та Російською Федерацією. Вітчизняні дослідники вказують, що така дипломатична «гра» України «з тими і з тими» детермінована економікою – обсягом експорту України як у Європейський Союз (25 % всього експорту), так і у держави Митного Союзу (МС) (30–35 %) (Osadcha 2011) [8]. Відтак, приблизна співмірність цих показників робить остаточний напрям інтеграції України дискусійним та суперечливим, що актуалізує необхідність глибокого вивчення наслідків приєднання нашої держави до того чи того інтеграційного співтовариства.

Так, глибші взаємовідносини України з ЄС передбачають для нашої держави не просто економічну інтеграцію, а виконання цілої низки пріоритетних завдань як із загальносуспільного, так і з державного реформування. Ці завдання стосуються, передусім, адаптації українського суспільства, зокрема, його політичної системи до загальноєвропейських цінностей та стандартів, реформування його правової, економічної і соціальної сфер.

Такий напрям інтеграції відображається у тому, що у 2013 р. основне завдання перед Україною – це підписання та ратифікація двосторонньої Угоди «Про асоціацію» з її невід'ємною складовою – положенням про створення зони вільної торгівлі між Україною та ЄС. Відтак, разом із задекларованим просуванням України до європейських стандартів, зокрема зближенням національного законодавства з європейським, вона прагне отримати можливість полегшення для її громадян візового режиму, поглиблення співробітництва у всіх галузях, насамперед, енергетики, охорони довкілля тощо.

«Європейську» модель соціально-економічного та політичного розвитку для нашої держави вітчизняні представники неурядових організацій, політичної еліти і суспільства, зазвичай, вважають найефективнішою з

огляду на прогнозування перспектив для реалізації її потенціалу та забезпечення поступального розвитку суспільства. Втім, ті суперечності, які виникають між Україною та ЄС і, часом, гальмують двосторонню інтеграцію потребують наукового аналізу. Саме тому необхідним є не тільки означення таких викликів, а й визначення можливих шляхів вирішення проблем співробітництва цих міжнародних акторів.

Стан опрацювання наукової проблеми. Питання гіпотетичного вступу України до ЄС цікавить багатьох авторів – як науковців, так і публіцистів, як вітчизняних, так і зарубіжних. Цією проблематикою, зокрема, цікавились Е. Вілсон («Українці: несподівана нація»), М. Горинь («Український шлях до Європи»), П. Рудяков та О. Ковальова («Інтеграційні можливості для України після розширення Євросоюзу»), О. Храбрый («Солодкі ідеї межі») та багато інших. Питаннями регулювання зовнішньоекономічної діяльності України із ЄС займалися О. Гребельник, Н. Пирець, П. Пашко, І. Бережнюк, М. Тонєв, С. Боротничек, Т. Трошкіна, А. Круглень, Я. Малик.

Втім, суперечностям, які виникають при інтеграції України до Європейського Союзу, наразі приділялася недостатня увага. Серед незначної кількості праць, присвячених цій проблемі, виокремлюють дослідження Д. Гаврикова, який аналізує окремі суперечності у рамках самого ЄС (Gavrikov 2004) [1], А. Гальчинського, який виокремлює суперечності реформ в контексті євроінтеграційного поступу (Gal'chins'kij 2001) [2], О. Жадько щодо аналізу правового статусу та основних організаційних проблем діяльності органів двостороннього співробітництва України та ЄС (Zhad'ko 2008) [3].

Метою статті є визначення суперечностей України та ЄС, аналіз викликів співробітництва, які вони спричиняють, та пошук шляхів вирішення проблем у двосторонніх взаємодіях цих міжнародних акторів.

Виклад основного матеріалу. Перші місяці каденції президентства В. Януковича насамперед ознаменувались неоднозначностями у курсі зовнішньої політики нашої держави. Зокрема, у Законі «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» було підтверджено мету України – набуття членства в Європейському Союзі, що також відображена у положення цього закону про засади внутрішньої політики (The integration process of Ukraine - EU: economic and political results of 2010, the definition of future steps) [4]. Водночас, ці суперечності також проявились у правовому закріпленні існуючого до того позаблокового статусу України, припиненні спроб його зміни через інтеграцію до НАТО, спробах розвитку євразійського зовнішньополітичного вектору (зокрема, особливій увазі до нормалізації відносин із

РФ та намаганнях поглибити окремі напрямки розвитку відносин із КНР), що, в першу чергу, позначилось у законодавчому закріпленні продовженням терміну перебування об'єктів, кораблів і частин Чорноморського флоту Російської Федерації на території України до 2042 р. При цьому де-юре пріоритетним напрямом зовнішньої політики України залишається курс на європейську інтеграцію.

З цього часу відносини України та ЄС та виклики їх співробітництву передусім слід розглядати з позиції аналізу внутрішньополітичної ситуації в нашій державі, а не тільки ставлення чиновників ЄС та його держав-членів до зовнішньополітичних прагнень України. Навпаки бюрократія Європейського Союзу формує його курс щодо України саме з огляду на ситуативні детермінанти політичного процесу в сучасній Україні на тлі обережного ставлення до ситуації в Україні, через що часто можна спостерігати нечіткість та невизначеність позицій ЄС.

Розглядаючи Україну як пріоритетну (у рамках Європейської «політики сусідства») державу, ЄС підтримує розвиток партнерства з нею, відзначаючи наміри української сторони рухатись до політичної асоціації та економічної інтеграції. Водночас, органи влади ЄС не готові подати «чіткий сигнал» про майбутнє надання членства Україні в разі виконання нею Копенгагенських критеріїв, обґрунтовуючи таку позицію, по-перше, необхідністю успішного проведення українською стороною декларованих нею реформ, по-друге, особливостями внутрішнього розвитку сучасного ЄС, що пов'язані насамперед із інституційними реформами у ньому та проблемністю ратифікації його членами Лісабонського договору (The EU's policy towards Ukraine) [10]. З огляду на це, уповноважені органи і особи Європейського Союзу наголошують на тому, що Угода «Про асоціацію» України та ЄС не дає першої жодних гарантій вступу до Союзу, і що не виключено є ситуація, при якій будь-який рівень розвитку відносин ЄС з Україною не даватиме їй перспектив членства.

У 2012 році Європейська комісія оприлюднила свій щорічний звіт, в якому визначила головні перепони, які перешкоджали підписанню Угоди «Про асоціацію» України та ЄС в грудні 2012 р.: вибіркоче правосуддя, корумпованість судової системи, махінації з державними закупівлями й проведення нечесних виборів, а також на дискримінація кримських татар, порушення прав людини й проблеми з конституційним реформуванням (EU-Ukraine summit, from Kiev awaiting action) [12]. У свою чергу, Комісар ЄС з питань розширення та Європейської політики сусідства Штефан Фюле повідомив, що у своїх кроках щодо України ЄС при підготовці доповіді про прогрес України у рамках «Європейської політики сусідства», Європейська комісія врахувала висновки міжнародної правозахисної організації «Freedom House» щодо «стану свободи» в Україні.

Саміт «Україна ЄС» (лютий 2012 р.) не мав бажаних для ЄС результатів, які з його точки зору могли б посприяти наближенню України до підписання та ратифікації угоди «Про асоціацію». Як заявив президент Європейської Ради Герман ван Ромпей: «Ми хочемо просуватися до підписання і ратифікації Угоди «Про асоціацію» настільки швидко, наскільки це можливо, але це залежатиме від політичних умов. У цьому сенсі низка недавніх внутрішніх процесів в Україні призвела до важкої атмосфери у відносинах між нею та Євросоюзом» (The result of the EU-Ukraine summit to May Kiev must

honor their commitments) [11]. У свою чергу Президент України В. Янукович наголосив, що питання інтеграції України саме до ЄС є визначеним для нашої держави і жодним ревізіям не підлягає, а тому Україна докладе всіх зусиль для якісного та своєчасного виконання своїх зобов'язань з євроінтеграції (EU-Ukraine summit, from Kiev awaiting action) [12].

20 березня 2013 р. Єврокомісія у своєму звіті щодо виконання Україною у 2012 р. рекомендацій ЄС вкотре відзначила тенденцію до застосування вибіркового правосуддя, втрату суспільством України довіри до її системи судустрою, що зумовлена судовими справами, хід рішення яких не відповідали міжнародним стандартам справедливості, прозорості та незалежності судочинства. Окрім цього наголошувалось на тому, що ситуація з дотриманням свободи слова у 2012 р. не покращилась, про що свідчили повідомлення про застосування фізичної сили до журналістів, відсутність реакції на ці дії з боку правоохоронних органів, домінування в інформаційному просторі позицій проурядових ЗМІ. Згадувалось й про слабкість місцевого та регіонального самоврядування та наголошувалось на тривалому очікуванні практичних результатів реформ, що здійснюються Україною у тісній координації з Радою Європи (Briefly about the European Commission's report, p. 7) [6, с. 7].

Звичайно, інтеграція України до ЄС може мати позитивні наслідки: розширення умов для кооперації з «великими» державами Західної Європи, соціальне піднесення як наслідок наближення соціальних умов України до високих європейських стандартів, підвищення рівня життя й добробуту населення, стрімкий економічний розвиток різних галузей економіки, залучення іноземних інвестицій та можливість виходу вітчизняних підприємств на європейський ринок (End of balancing between the EU and the Customs Union) [5]. Окрім цього слід згадати стабілізацію політичної системи й модернізацію держави, адаптацію національного законодавства до законодавства ЄС, реформування національного судочинства. Зближення з ЄС є передумовою, а виконання його вимог – інструментом розбудови демократичних інституцій в Україні. Членство в ЄС забезпечить більш ефективну координацію зовнішньополітичних дій України з європейськими державами у сфері контролю за експортом і нерозповсюдження зброї масового знищення, дозволить активізувати співробітництво у боротьбі з організованою злочинністю, контрабандою, нелегальною міграцією, наркобізнесом тощо (Osadcha 2011) [8]. Окрім цього євроінтеграція – це шлях до активізації взаємообміну між українською та західноєвропейською гуманістичною культурами, становлення України як інтегрованої частини глобального суспільства. Нарешті, членство в ЄС гарантує зміцнення національної безпеки України, участь в Європейській колективній безпеці, гарантування за її допомогою територіальної недоторканості України.

Хоча вступ України до ЄС і має чимало переваг, але інтеграція до ЄС має і недоліки, зокрема, небезпеку втягнення України в «конфлікт цивілізацій» між державами Заходу та терористичними мережами радикальних ісламістів; ймовірне погіршення відносин з РФ та державами СНД; невизначеність майбутнього України в ЄС через невизначеність стратегії розвитку цього об'єднання. Також вступ України до ЄС нестиме за собою значні фінансові витрати, з якими Україні досить важко буде впоратись. До того ж нові «європейські» ціни можуть бути неприйнятними для більшості представників українського суспільства.

Одним із основних викликів співробітництва України та ЄС можна назвати й досить низьку обізнаність з боку громадян обох сторін про їх політичний, економічний чи суспільний устрій. Сьогодні, зазвичай, йдеться про двостороннє співробітництво на рівні «документів», а не реальних, «пересічних» людей. Особливо це спостерігається в Україні, де не лише суспільство, але й влада нерідко не мають достатньої обізнаності, а відтак, об'єднаності позиції щодо євроінтеграції.

Сьогодні дедалі більше українців емоційно схиляються до прийняття ідеї «європеїзації» України. Однак, дослідники з цього приводу зазначають, що позиція громадян щодо вступу України до ЄС досить тісно пов'язана з оцінкою ними своєї поінформованості щодо цієї організації: чим більше громадяни України поінформовані про ЄС, тим більше вони прагнуть інтеграції з ним. Так, директор соціологічної служби Центру ім. О. Разумкова Андрій Биченко стверджує, що частка прибічників євроінтеграції України коливається на позначці 50%, із тенденцією до зростання. Аналогічно дослідження фонду «Демократичні ініціативи» ім. І. Кучеріва засвідчило, що у центральних та північних областях країни за євроінтеграцію виступають 50 % її мешканців, проти – 35 %, решта – не визначилися (Solonina) [15].

На невизначеність українського суспільства щодо інтеграції до ЄС впливає і неоднозначність досліджень вчених щодо інтеграції нашої держави до ЄС. Так, на думку вітчизняного політолога О. Дергачова для того, щоб Україна вступила в Європейський Союз, вона повинна усвідомити свою належність до іншої цивілізації, і на основі цього інші підходи до розуміння політики, місця держави на міжнародній арені, її зовнішньополітичних пріоритетів. Вчений пов'язує це з тим, що Україна набула «євразійських» ознак (Kostenko) [7]. Натомість, американський вчений М. Джонсон вважає, що Україна може зберегти власну культурно-історичну ідентичність лише через виконання функції «слов'янського мосту» між Сходом і Заходом, що дозволить їй забезпечити свою незалежність як від явно політичної гегемонії Росії, так й від панування західних капіталістів і ліберальних ідеологій (Kostenko) [7]. О. Васильєв застерігає, що будь-які «ігри» України в свої «особливості» («міст», «посередник», об'єднуюча ланка) можуть зашкодити її євроатлантичним прагненням, бо ні ЄС, ні НАТО не терплять двозначності в курсі зовнішньої політики своїх потенційних членів (Shul'ga 2007) [17].

Особливим викликом відносинам співробітництва України та ЄС є внутрішньоевропейські дискусії щодо майбутнього цієї організації. ЄС володіє значним досвідом інтеграції нових членів, відтак враховує й те, що долучення до об'єднання східноєвропейських держав відзначалось низкою особливостей та наштотувалося на чимало зовнішніх і внутрішніх труднощів й перешкод, що, часом, викликало значний скептицизм всередині цих держав.

Через цей досвід окремі західноєвропейські політики наголошують, що на даному етапі ЄС вже «достатньо розширився», а тому повинен займатися в першу чергу вирішенням власних проблем, які в ньому накопичились, а не планувати прийом нових кандидатів. Оскільки ж Україна є досить великою за територією і численним населенням країною, тому потребуватиме значних вкладень-інвестицій з боку ЄС. Наразі Європейський Союз на такі кроки не готовий. До того в Україні повинні відбутися серйозні суспільно-економічні та політичні

зміни та реформи, щоб ЄС більш прихильніше поставився до неї (Sidun) [13].

Сьогодні первинні вимоги ЄС ще більше розширені та деталізовані, а також в рамках їх виконання з боку Союзу передбачені безпрецедентні важелі для здійснення його впливу на держави-кандидати. Це наслідок трьох попередніх «хвиль» розширення, які сприяли зростанню асиметричності у відносинах між ЄС і державами ЦЄС. Якщо раніше йшлося про взаємні зобов'язання двох сторін, то тепер існують виключно одновекторні зобов'язань сторони-претендента на членство в ЄС (Schimmelfenning 2005, p. 6) [20, с. 6].

Втім, можна відзначити, що існуючі вимоги до кандидата містять і позитивний момент: жорсткі умови вступу можуть стати визначальним поштовхом для успішного проведення реформ всередині держав, як необхідних для кандидатства. Прикладом є, зокрема, діяльність політичних еліт держав ЦЄС, які у найкоротші терміни змогли здійснити необхідні перетворення, розуміючи, що швидке отримання членства у ЄС для них залежить від якнайшвидшого досягнення позитивного результату у реформуванні їх політичних систем. Цілком імовірно, що якби не перспективи вступу у ЄС, то еліти і маси постсоціалістичних суспільств не змогли б відносно швидко впоратися з такою значною кількістю різноспрямованих завдань. Відтак, як стверджують західні вчені, стратегія розширення ЄС на Схід виявилася ефективною саме тому, що вона підтримала держави-кандидати у їх прагненні досягнути чітко поставлених цілей, ставши могутнім мотиваційним рушієм для здійснення необхідних реформ (Hughes 2005) [18].

З іншого боку з метою забезпечення більш якісного відбору кандидатів на вступ, ЄС почав здійснювати їх диференціацію. Втім, така практика з його боку може трактуватись останніми як дискримінаційна та спричинити подальшу фрагментацію Європи та призвести до ізоляції певної частини європейського континенту від Союзу.

Висновки. Євроінтеграція є основним і незмінним зовнішньополітичним пріоритетом України. Вона визначена стрижнем стратегії економічного та соціального розвитку України, намагання якої здобути визнання як європейської держави спирається на деклароване спільне із Заходом розуміння й бачення суспільних цінностей. Відтак, на їх основі вступ до ЄС забезпечить те, що Україна може стати повноправним суб'єктом міжнародних відносин, чий голос матиме реальну вагу при прийнятті стратегічних рішень на європейському континенті [14].

На даному етапі Україні ще не вдалося реалізувати своєї головної зовнішньополітичної цілі. Проте, незважаючи на існування істотних загроз у цій сфері, як з погляду громадськості, уряду, так і з погляду інших держав, Україна робить впевнені кроки до її наближення.

Підготовка до повноправного членства у ЄС є величезним викликом для будь-якої держави-кандидата, адже вимагає від неї проведення численних реформ з метою адаптації суспільства і держави до стандартів ЄС, забезпечити своє успішне функціонування в нових умовах і не зашкодити стабільній діяльності цієї організації [19]. Для уникнення загроз суспільству та подолання викликів, які стоять перед ним, Україна повинна розробити чітку стратегію змін та перейти до рішучих дій по його реформуванню, враховуючи помилки держав, які нещодавно інтегрувалися до Союзу, чи тільки планують інтегруватися. Саме цей

досвід допоможе прискорити євроінтеграцію та набуття Україною членства в цій організації. Окрім цього слід постійно переосмислювати досвід політичної співпраці між Україною та ЄС, що утвердився у форматі політичної асоціації між цими міжнародними акторами.

Європейські прагнення України з точки зору українців цілком відповідають її геополітичному розташуванню, культурним традиціям, історії і ментальності українського народу. Тому справедливо бачити її перспективи на майбутнє як рівноправного і достатнього члена об'єднаної Європи.

Для повноцінного співробітництва з ЄС Україні передусім слід виконати Копенгагенські критерії для держав-претендентів на вступ до ЄС, зокрема адаптувати українське законодавство до права Європейського Союзу, яке, втім, не зводиться лише до перегляду й імплементації в Україні нормативно-правової бази ЄС, але й сприйняття загальних демократичних принципів та цінностей. З огляду на це, йдеться про справу не одного чи навіть декількох років, навіть за умови цілеспрямованого внутрішньополітичного реформування. Без цього у нашій державі не утвердиться справді стабільна поліархія, бо первинною умовою для будь-якої держави, яка прагне до ЄС, є розвиток демократії, свобода слова, непідконтрольний режиму ЗМІ, безперешкодне функціонування громадських організацій, політичних партій тощо. Стане неможливою узурпація влади, панування волі «кланів» замість волі народу. Попри дискусії, європейські держави теж об'єктивно зацікавлені у тому, щоб Україна якомога швидше інтегрувалася, зокрема у структури безпеки регіону, що дозволить усунути чимало гео економічних і геополітичних загроз, що постали сьогодні перед євроатлантичною цивілізацією.

Бібліографічні посилання

1. Гавриков Д. Европейский Союз как территория противоречий / Д. Гавриков // Мировая экономика и международные отношения. – 2004. – №12. – С. 88-95.
2. Гальчинский А. С. Суперечності реформ у контексті цивілізаційного процесу / А. С. Гальчинський. – К.: Українські пропілеї, 2001. – 320 с.
3. Жадько О. Визначення правового статусу та організаційних проблем діяльності органів двостороннього співробітництва України та Європейського Союзу / О. Жадько // Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. – 2008. – №1. – С. 153–162.
4. Інтеграційний процес Україна – ЄС: економічні і політичні підсумки 2010 року, визначення майбутніх кроків [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ier.com.ua/files/publications/News/2010/Background_Paper_Round_Table.pdf.
5. Кінець балансування між ЄС і Митним Союзом [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ipress.ua/articles/kinets_balansuvannya_mizh_ues_i_mytnym_soyuzom_15388.htm.
6. Коротко про звіт Єврокомісії // Український тиждень. – 2013. – №13(282). – С. 7.
7. Костенко А. Геополітичні суперечності інтеграції України до ЄС [Електронний ресурс] / А. Костенко – Режим доступу: essuir.sumdu.edu.ua/.../stattyua_Geopolitichni_superechnosti_integratsiyi.
8. Осадча Н. В. Характеристика процесу інтеграції України до Європейського Союзу [Електронний ресурс] / Н. В. Осадча // Економічний вісник Донбасу. – №3 (25). – 2011. – С. 71–81 – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/evd/2011_3/14.pdf.
9. Політика європейської інтеграції: Навч. посібн. / Під ред. В. Г. Воронкової. – К.: ВД «Професіонал», 2007. – 512 с.
10. Політика ЄС щодо України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukraine-eu.mfa.gov.ua/ua/ukraine-eu/eu-policy>

policy

11. Результат саміту Україна-ЄС: до травня Київ має виконати взяті зобов'язання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bbc.co.uk/ukrainian/politics/2013/02/130225_summit_ukraine_results_sd.shtml
12. Саміт Україна-ЄС: від Києва очікують дій [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dw.de/саміт-україна-єс-від-києва-очікують-дій/a-16627173>.
13. Сидун С. Україна та Європейський Союз: особливості розвитку взаємовідносин [Електронний ресурс] / Сидун С. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/npchdu/State_management/2010_117/117-26.pdf.
14. Сіденко В. Розширення Європейського Союзу на схід: наслідки для України [Електронний ресурс] / Сіденко В. // Національна безпека та оборона. – 2009. – №9. – С. 25–29. – Режим доступу: http://www.razumkov.org.ua/ukr/article.php?news_id=86
15. Солонина Є. Українці хочуть до ЄС, влада лише декларує це [Електронний ресурс] / Є. Солонина – Режим доступу: http://dif.org.ua/ua/mass_media/radio_svob.htm
16. Стратегія інтеграції України до Європейського Союзу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/615/98>.
17. Шульга М. Геополітичні виміри української євроінтеграції в уявленнях російських науковців [Електронний ресурс] / М. Шульга // Політичний менеджмент. – 2007. – №5. – С. 138–147. – Режим доступу до джерела: <http://www.politik.org.ua/vid/magcontent.php3?m=1&n=77&c=1812>
18. Hughes J. Europeanization and regionalization in the EU's enlargement to Central and Eastern Europe: the myth of conditionality / J. Hughes, G. Sasse, C. Gordon – Basinstoke: Palgrave, 2005. – 231 p.
19. Mattli W. The demand-side politics of EU enlargement: Democracy and the application for EU membership / W. Mattli, T. Plumper // Journal of European Public Policy. – 2002. – № 9. – P. 50–74.
20. Schimmelfenning F. The Europeanization of Central and Eastern Europe / F. Schimmelfenning, U. Sedelmeier – Ithaca: Cornell university press, 2005. – 256 p.

Дорош Л., Хим М. Украина и ЕС: противоречия и вызовы сотрудничества

Проанализированы вызовы сотрудничеству Украины и Европейского Союза, определен перечень политических проблем, которые стоят на пути европейской интеграции Украины, в частности, нарушение Конституции и прав человека, выборочное правосудие и коррупционность судебной системы в целом, коррупция в сфере государственных закупок, выборы, которые не отвечают критериям демократии и т. п. Утверждается, что для избежания внешнеполитических угроз и преодоления вызовов, связанных с потерей шанса интеграции в ЕС, Украина должна разработать четкую государственную стратегию интеграции и в рамках ее реализации перейти к решительным действиям по реформированию тех сфер общества, которых требует ЕС, учитывая для лучших результатов ошибки государств, которые недавно стали членами ЕС, или планируют интегрироваться.

Ключевые слова: Европейский Союз, европейская интеграция, «политика соседства», «европейский выбор», ассоциация.

Dorosh L., Khim M. Ukraine and EU: contradictions and challenges of cooperation

It's analyzed the challenges to the cooperation of Ukraine and European Union, defined the list of political problems which are on the way of European integration of Ukraine, in particular infraction of Constitution and human rights, selective justice and corruption of the judicial system on the whole, corruption in the sphere of public purchasing, elections, which do not answer the criteria of democracy. It's affirmed that Ukraine, in order to avoid foreign policy threats and overcome the challenges, connected with the loss of a chance of integration into the EU,

should develop clear state strategy of integration and proceed to the decisive operations to reform those spheres of society, which are required by EU, taking into consideration the mistakes of the states, which became the members of EU recently or plan to integrate.

Keywords: European Union, European integration, «policy of neighborhood», «European choice», association.

References

Gavrikov D., 2004. Evropejskij Sojuz kak territorija protivorechij [The European Union as an area of contradictions], *Mirovaja jekonomika i mezhdunarodnye otnoshenija* [World Economy and International Relations], №12, pp. 88–95.

Gal'chins'kij A. S., 2001. Superechnosti reform u konteksti civilizacijnogo procesu [Contradictions of reform in the context of the process of civilization], *Ukrains'ki propilei* publ, K.

Zhad'ko O., 2008. Vznachennja pravovogo statusu ta organizacijnih problem dij'al'nosti organiv dvostoronn'ogo spivrobotnictva Ukraïni ta Evropejs'kogo Sojuzu [The definition of the legal status and activities of the organizational problems of bilateral cooperation between Ukraine and the European Union], *Visnik Nacional'noi akademii derzhavnogo upravlinnja pri Prezidentovi Ukraïni* [Bulletin of the National Academy of Public Administration under the President of Ukraine], №1, pp. 153–162.

Integracijnij proces Ukraïna – ES: ekonomichni i politichni pidsumki 2010 roku, vznachennja majbutnih krokiv [The integration process of Ukraine - EU: economic and political results of 2010, the definition of future steps], viewed: http://www.ier.com.ua/files/publications/News/2010/Background_Paper_Round_Table.pdf.

Kinec' balansuvannja mizh ES i Mitnim Sojuzom [End of balancing between the EU and the Customs Union], viewed: http://ipress.ua/articles/kinets_balansuvannja_mizh_yes_i_mytnym_soyuzom_15388.htm.

Korotko pro zvit Evrokomisii [Briefly about the European Commission's report], 2013. *Ukrains'kij tizhden'* [Ukrainian Week], №13(282), p. 7.

Kostenko A. Geopolitichni superechnosti integracii Ukraïni do ES [Geopolitical contradictions Ukraine's integration into the EU], viewed: essuir.sumdu.edu.ua/.../stattya_Geopolitichni_superechnosti_integratsiyi_.

Osadcha N. V., 2011. Harakteristika procesu integracii Ukraïni do Evropejs'kogo Sojuzu [Characteristic of the process of Ukraine's integration into the European Union], *Ekonomichnij visnik Donbasu* [the Economic Bulletin of Donbass], №3 (25), pp. 71–81, viewed: http://archive.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/evd/2011_3/14.pdf.

УДК 321.728

Н. А. Дубовик

Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій (Київ)

ЛІБЕРАЛЬНА ДЕМОКРАТІЯ В ІСТОРИЧНІЙ РЕТРОСПЕКТИВІ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ТА СУЧАСНІ РЕАЛІЇ

Розглянуто ретроспективу ідей лібералізму в Україні. Проведено дослідження особливостей становлення ліберальної демократії. Враховуючи особливості історичного розвитку, розкрито можливості запровадження ідей ліберальної демократії в сучасному українському суспільстві. Зроблено висновок про те, що ліберальна демократія є вченням про особистісну свободу і суверенітет народу. Її сприймають все більше число держав, водночас як її критики не в змозі запропонувати послідовну альтернативу.

Ключові слова: ліберальна демократія, лібералізм, демократія, ідеологія, держава, демократичні цінності.

Демократизація постала як глобалізаційний процес політичного розвитку, та знаходиться в полі зору багатьох дослідників не тільки в Україні, але й світу цілому. Відомий американський дослідник С. Хантінгтон характеризує цей процес як третю хвилю демократизації у світі та зазначає, що на початку 90-х років «демократія виступає як єдина легітимна та життєздатна альтернатива авторитарному режиму будь-якого типу» (Huntington S., 2003) [6]. Сьогодні, коли відбувся процес трансформації усіх ідеологій, у тому числі і ліберальної, проблема її співставлення з демократією актуалізується і набуває нових рис.

В сучасній науці існують різноманітні підходи до

Politika evropejs'koï integracii: Navch. posibn. [Politics of European Integration: Studies], 2007. VD «Profesional» publ, K.

Politika ES shhodo Ukraïni [The EU's policy towards Ukraine], viewed: <http://ukraine-eu.mfa.gov.ua/ua/ukraine-eu/eu-policy>

Rezultat samitu Ukraïna-ES: do travnja Kiïv mae vikonati vzjati zobov'jazannja [The result of the EU-Ukraine summit to May Kiev must honor their commitments], viewed: http://www.bbc.co.uk/ukrainian/politics/2013/02/130225_summit_ukraine_results_sd.shtml

Samit Ukraïna-ES: vid Kieva ochikujut' dij [EU-Ukraine summit, from Kiev awaiting action], viewed: <http://www.dw.de/samit-ukraina-es-vid-kieva-ochikujut'-dij/a-16627173>.

Sidun S. Ukraïna ta Evropejs'kij Sojuz: osoblivosti rozvitku vzajemvidnosin [Ukraine and the European Union: The characteristics of the development of relations], viewed: http://archive.nbu.gov.ua/portal/soc_Gum/npchdu/State_management/2010_117/117-26.pdf.

Sidenko V., 2009. Rozshirennja Evropejs'kogo Sojuzu na shid: naslidki dlja Ukraïni [Enlargement of the European Union to the East: Implications for Ukraine], *Nacional'na bezpeka ta oborona* [the National Security and Defense], №9, pp. 25–29, viewed: http://www.razumkov.org.ua/ukr/article.php?news_id=86

Solonina Ye. Ukraïnci hochut' do ES, vlada lishe deklarue ce [Ukrainian want in the EU, the government declares it only], viewed: http://dif.org.ua/ua/mass_media/radio_svob.htm

Strategija integracii Ukraïni do Evropejs'kogo Sojuzu [Strategy for Ukraine's integration into the European Union], viewed: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/615/98>.

Shul'ga M., 2007. Geopolitichni vimiri ukrains'koï evrointegracii v uvavlennjah rosij'skih naukociv [Ukrainian geopolitical dimension of European integration in the views of the Russian scientists], *Politichnij menedzhment* [Policy Management], №5, pp. 138–147, viewed: <http://www.politik.org.ua/vid/magcontent.php3?m=1&n=77&c=1812>

Hughes J., 2005. Europeanization and regionalization in the EU's enlargement to Central and Eastern Europe: the myth of conditionality, Palgrave, Basinstoke.

Mattli W., 2002. The demand-side politics of EU enlargement: Democracy and the application for EU membershi, *Journal of European Public Policy*, № 9, pp. 50–74.

Schimmelfenning F., 2005. The Europeanization of Central and Eastern Europe, Cornell university press, Ithaca.

Надійшла до редколегії 15.05.2013 р.

визначення змісту та факторів демократизації. Але найбільш поширеною і дієздатною, що не тільки в теорії, але й на практиці відзначила себе постала ліберальна демократія. «Лібералізм породжує демократію і нестримно робить перехід у демократизм. Такий його послідовний розвиток» (Berdjaev N., 1990) [1]. Ліберальна ідея, на мій погляд, є завжди актуальною, тою, яка пройшла випробування часом і затвердила свою позицію у багатьох державах. В таких країнах як Фінляндія, Іспанія, Естонія, Словенія, Кіпр, Канада, Уругвай або Тайвань ліберальні цінності відіграють ключову роль у формуванні нових цілей суспільства, навіть не зважаючи на розрив між ідеалами і реальністю. Відтак, метою моєї